

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Kateřiny Danielové

Epistemická modalita ve vybraných mediálních dialozích

Školící pracoviště: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra bohemistiky
Školitelka: Doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.

Předložená disertační práce Mgr. Kateřiny Danielové se zabývá prostředky pro vyjadřování jistotní modality v jazykových projevech, jež jsou součástí mediálních (televizních) pořadů zábavně-informačního charakteru (talk show, interview).

Autorka v teoretické části nejprve představuje typy modality a různé přístupy k nim na základě domácí i zahraniční literatury, pak blíže specifikuje modalitu epistemickou a zamýšlí se nad jejím širším filozofickým pojetím dostupným v odborné literatuře. V další kapitole sleduje jazykové prostředky využívané pro vyjadřování jistotní modality v češtině.

V praktické části disertační práce nejprve popisuje shromážděné texty a zařazuje je do rámce mluvené komunikace a charakterizuje je podle typu pořadu, pak následují vlastní analýzy jazykových prostředků epistemické modality.

Po odborné lingvistické stránce je práce bez větších problémů, některé připomínky uvedu níže formou dotazů k diskusi. Stejně hodnocení nemohu uvést pro stránku formální. Z tohoto hlediska se zdá, že autorka ne zcela zvládla (nebo nestihla?) konečné úpravy textu. Téměř zcela rezignovala na vertikální členění a částečně i na horizontální členění textu. Nadpisy a podnadpisy jsou psány stále stejnou velikostí i tloušťkou písma. Velké množství dokladů, které jsou součástí autorského textu, není psáno kurzivou (např. s. 8, 12, 15, 17, 19 a dalších stranách i v závěru práce, téměř na každé stránce). Vzhledem k tomu, že jako příklady se zde uvádějí výrazy vyjadřující jistotní modalitu, není vždy jasné, pokud nejsou psány kurzivou, zda náhodou nejsou součástí autorského textu a nikoli příkladem, srov. „Je však třeba podotknout, že snad může v emocionálně zabarvených výpovědích vyjadřovat i obavy z nežádoucího vývoje/ stavu“ (s. 46), nebo „Na rozdíl od výše zmíněných částic proto samozřejmě může vyjadřovat jak vysokou míru přesvědčení/závaznosti výroku, tak vysokou míru očekávatelnosti, (...)“ (s. 66). Takový text se nečte přímo jednoduše.

Z formálního hlediska nejsou v pořádku ani odkazy na literaturu v textu – jsou psány několika různými způsoby, srov. např. Grepl (1998:479nn) s. 9, (Palmer, 2001: 10) s. 10, Grepl (1998, 479-480) s. 14, (Hirschová 2016: 19-20) s. 16, (Dendale, Tasmovski, 2001:342) s. 16, (Hirschová, 2016: 25) s. 20 a další. U dalšího odkazu se objevuje jako první odkaz s výrazem *tamtéž*, srov. „Van Bogaert (*tamtéž*)“ s. 41, pak následuje odkaz se změněným příjmením autorky: „(...) o platnosti sdělení. (van Bagaert, 2010: 399; 401)“ s. 42, následuje ještě třetí odkaz: „(...) o platnosti sdělení. (van Bagaert, 2010: 399; 401)“ s. 42.

Autorka střídá v autorské řeči 1. os. sg. (např. s. 50, 51, 53) s autorským plurálem (např. s. 52, 53, ale i jinde), dále se zřejmě nerozhodla, zda psát *epistemický*, nebo *epistémický* (a střídá obě podoby i v rámci jednoho odstavce nebo v po sobě jdoucích dvou řádcích, srov. např. s. 16, 47, 127).

Nejednotně jsou v různých pasážích práce uváděny i fonetické přepisy komunikátů – v části k pořadům Na plovárně a Všechnopárty jsou např. pauzy značené lomítky, u pořadů DVTV je běžná interpunkce, ale jen na některých místech; navíc jsou některé výrazy podtržené, ale nepřišla jsem na to proč. V oddíle s Anetou Langerovou je opět interpunkce, ta zde ovšem téměř odpovídá tomu, jak by vypadala v psaném textu. V některých prepisech se vlastní jména píší s velkými písmeny, jinde nikoli.

V rámci horizontálního členění chci zmínit členění na odstavce – jsou poměrně dlouhé (např. na s. 30–32 zasahuje do tří stránek jediný odstavec), navíc jsou od sebe odděleny jen nepatrným odsunutím a začátek odstavce není nijak formálně signalizován. To dost ztěžuje orientaci v textu. Na druhé straně v praktické části jsou často ukázky (tvořící samostatný odstavec) odděleny od výkladu, který k nim patří, větší mezerou než od textu, který se zabývá následující ukázkou (např. s. 68, 71, 77, 125). To rovněž nepřispívá k přehlednosti textu.

Nestandardní je psaní lomítka, pokaždé jinak, často v rozporu s pravidly – příklady najdeme téměř na každé stránce. Tím se dostávám k prohřeškům jazykovým, ať už pravopisným, nebo jiným. Interpunkční čárka chybí např. na s. 15, 27, 41, 42, 55, 57, 60, 62, 65, 71, 72, přebývá např. na s. 28, 57.

Název *pražský lingvistický kroužek* rovněž není pravopisně v pořádku (s. 15), některá složená slova jsou psána rozděleně, např. *proti argumentů* (s. 29), *znovu nastolení* (s. 51). *v mimo studiových dialogích* (s. 52), *padesáti procentní* (s. 82).

O nepřilíživě pečlivé konečné úpravě textu svědčí i případy, kdy chybí, nadbývá nebo je zaměněno písmeno. Někdy to vede až ke komickému vyznění, srov. *Dostupné světy jsou spořádány podle podobnosti k reálnému světu* (s. 15), *rovné pravdivostní podmínky bez hledu*

na kontext sdělení (s. 27), je však nutné pronevěřit zastoupení takových otázek ve skutečné komunikaci (s. 36), využití částečného souhlasu, nesouhlasu s výhrami (m. výhradami, s. 50), jde o důsledek spořádání časové soustavy češtiny (s. 76).

Otázky k diskusi:

1. Terminologický dotaz – na s. 9 je text Štícha (2013:85) hodnotí hranici mezi **adverbiale** a částicemi jako *neostrou* a na s. 18 *Informace získané zrakem lze považovat za znak typu ikon*. Jsou vyznačené termíny užity náležitě?
2. Na s. 55: *Některé z textů se mluveným dialogům blíží možností vzájemných reakcí mezi hosty*. Nejsou snad všechny analyzované texty mluvené?
3. Jak si může čtenář ověřit intonační průběh výpovědi? – Viz *S ohledem na intonační průběh výpovědi se domníváme, že v tomto případě je stoprocentně užito ve významu částečné modality, nikoliv stoprocentně* (s. 73, nepoužito rozlišení příkladu kurzivou). Formulace je poněkud neobratná, vlastně jí nerozumím.
4. S. 89–90: Autorka uvádí, že „V dialogu byly doloženy výrazy *absolutně* a *rozhodně*.“ Není k tomu uveden doklad (*absolutně* je v celém textu užito jen jednou právě v této výpovědi, výraz *rozhodně* je v ukázce komunikace o dvě stránky dále). Takových případů je v disertační práci více (autorka něco tvrdí, ale není k tomu doklad). Je možné si autorčina tvrzení někde ověřit, existuje příloha s nahrávkami nebo kompletnímu přepisy? (Např. na s. 82 „Částečný vyhýbavý souhlas je vyjádřen rozporným souvětím *je to pravda a není to pravda*“ rovněž není doloženo, najdou se i další případy.)
5. Na s. 90 autorka uvádí „Jejich souvýskyt může souviset i s prolínáním komunikačních rejstříků, konkrétně hovorové a běžně mluvené češtiny.“ Jak by vysvětlila rozdíl mezi hovorovou a běžně mluvenou češtinou?
6. Kapitola 3 (s. 50) má nadpis *Porovnávání parametry a hypotézy*. V textu není formulováno nic přímo jako hypotéza, jsou tam jen formulace uvedené výrazy *předpokládáme/nepředpokládáme*, jež by se za hypotézy daly považovat. Je jich celkem osm. Může doktorandka vysvětlit, jak s těmito předpoklady/hypotézami pracovala během analýz a jak jsou vyhodnoceny v kapitole Závěr?

Disertační práce Mgr. Kateřiny Danielové je po odborné stránce jak v teoretické, tak praktické části kvalitní, její úroveň podstatně snižují nedostatky technického a formálního charakteru. Domnívám se, že i přes uvedené připomínky splňuje požadavky kladené na práce k získání titulu Ph.D. Doporučuji ji k obhajobě.

Ostrava 7. 11. 2020

doc. PhDr. Eva Jandová, Ph.D.
katedra českého jazyka
Filozofické fakulty
Ostravské univerzity
Reální 5, 701 03 Ostrava 1